

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2023. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.8.20>

УДК 334.336

Н. І. Козьмук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри соціального забезпечення та управління персоналом, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7438-8691>

СИНЕРГІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА З ЕНДАВМЕНТ-ФОНДАМИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СУМАРНОГО ЕФЕКТУ У ВИКОРИСТАННІ ЦІЛЬОВОГО КАПІТАЛУ

N. Kozmuk,

PhD in Economic, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Security and Personnel Management, Lviv Ivan Franko National University

SYNERGY OF ENTREPRENEURSHIP WITH ENDOWMENT FUNDS TO ACHIEVE A TOTAL EFFECT IN THE USE OF TARGET CAPITAL

У статті розкрито механізм формування ендавмент-фондів та визначено можливі джерела їх наповнення. Доведено значимість сумарного ефекту від взаємодії двох складових – суб'єктів підприємництва та ендавмент-фондів, як беззаперечних учасників процесів покращення системи соціального захисту населення, освіти, медицини; важливих учасників державних реформ соціальної галузі, додаткових гарантів захищеності верств населення, що потрапили у скрутне становище, викликане екстремальними умовами – пандемією, війною в Україні. Крім того, в статті акцентовано

увагу на тому, що для активного розвитку системи благодійництва, напрямів стратегії корпоративної соціальної відповідальності бізнесу необхідно, щоб до неї долучались всі гравці : суб`єкти підприємництва, влада, меценати.

Така взаємодія необхідна для взаємопідсилення ролі кожного учасника : ендавмент-фонди, благодійні організації через співпрацю посилюють свої фінансові можливості, ініціативи, стимулюють системні зміни ; суб`єкти підприємництва - мають можливість проявити себе, підсилити позитивну репутацію та імідж на ринку. В той час, держава – забезпечити тісну співпрацю з бізнесом, отримати експертизу від фондів, частково забезпечити покриття соціальних перспектив та потреб за рахунок альтернативних джерел. Крім того, у складні часи бюджети на культуру ,освіту ,зменшуються. Зокрема в Україні, в період другого року війни, пріоритетним напрямом щодо витрачання коштів в соціальних цілях стає покриття витрат на соціальне забезпечення внутрішньо-переміщених осіб, сімей військовослужбовців , які загинули, або поранені внаслідок ведення бойових дій. І це, однозначно вірно і виправдано. Але , варто враховувати, що внесок в освіту , мистецтво, культуру допомагає уникати криз у майбутньому. Наприклад , влада Німеччини, Великої Британії та ОАЕ на період кризи розробила програми фінансової підтримки митців. Їхній вплив на розвиток суспільства не є миттєвим, але він є очевидним. Це відомо ще з доби Відродження. Сім'я Медічі вкладала кошти в науку, мистецтва і таким чином зміцнювала авторитет Флоренції. І на допомогу державі, в покритті витрат на підтримку та розвиток цих галузей, як раз може стати синергія бізнесу та благодійності, ендавментів та підприємництва.

The article reveals the mechanism of formation of endowment funds and identifies possible sources of their filling. The significance of the total effect of the interaction of two components - business entities and endowment funds, as indisputable participants in the processes of improving the system of social protection of the population, education, and medicine - has been proved; important participants in state reforms in the social sector, additional guarantors of the

protection of the population, which have fallen into a difficult situation caused by extreme conditions - the pandemic, the war in Ukraine. In addition, the article focuses on the fact that for the active development of the system of philanthropy, directions of the strategy of corporate social responsibility of business, it is necessary that all players join it: business entities, authorities, patrons.

Such interaction is necessary to mutually strengthen the role of each participant: endowment funds, charitable organizations through cooperation strengthen their financial capabilities, initiatives, stimulate systemic changes; business entities - have the opportunity to prove themselves, strengthen their positive reputation and image on the market. At that time, the state should ensure close cooperation with business, obtain expertise from funds, partially ensure coverage of social prospects and needs at the expense of alternative sources. In addition, in difficult times, budgets for culture and education are reduced. In particular, in Ukraine, during the second year of the war, the priority direction for spending funds for social purposes is covering the costs of social security for internally displaced persons, families of servicemen who died or were injured as a result of hostilities. And this is definitely true and justified. But, it is worth considering that the contribution to education, art, culture helps to avoid crises in the future. For example, the authorities of Germany, Great Britain and the UAE have developed programs of financial support for artists during the crisis. Their influence on the development of society is not instantaneous, but it is obvious. This has been known since the Renaissance. The Medici family invested in science and art and thus strengthened the authority of Florence. And the synergy of business and charity, endowments and entrepreneurship can help the state in covering the costs of support and development of these industries.

Ключові слова: *ендавмент, ендавмент-фонд, цільовий капітал, фонд цільового капіталу, фінансування, корпоративна соціальна відповідальність, бізнес, суб'єкти підприємництва, держава.*

Key words: *endowment, endowment fund, target capital, target capital fund, financing, corporate social responsibility, business, business entities, state.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі, в період війни, в Україні має місце значний макроекономічний дисбаланс між станом економічного розвитку країни, обсягами надходжень до державного бюджету та величиною витрат на соціальну сферу, які здійснюються ,переважно, за рахунок держави. Враховуючи те, що в період війни, частка незахищених верств населення постійно зростає, це передбачає збереження високої частки державних витрат та їх постійне збільшення. Отже, в умовах багатоканального фінансування соціальної сфери, необхідно знайти оптимальні пропорції між різними джерелами фінансування – державою, меценатами, бізнесом. Та забезпечити їх оптимальну синергію для підсилення ефекту у використанні цільового капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці формування цільового капіталу та ендавмент-фондів присвячені праці таких українських дослідників О. Моліної, В. Новікова, М. Рисін, Л. Шевченко. На актуальність дослідження взаємодії підприємництва з ендавмент-фондами вказують численні теоретичні дослідження та узагальнення як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Серед зарубіжних науковців слід відмітити праці Л. Хобти, М. Копчинської, Г. Сілласте, А. Скоча, Е. Лес; вітчизняних – Л. Нікіфорової, Л. Шевченко, Ю. Гузенка, О. Доніка, Т. Курінної, Т. Ніколаєвої, Ф. Ступака, І. Суровцевої, К. Рябкова, В. Покідіна. Увагу заслуговує робота українських дослідників В. Халецького, О. Семашко, Л. Думи.

Формулювання цілей статті. Обґрунтування ефективності синергії підприємництва та ендавмент-фондів з метою посилення користі від використання цільового капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ендавмент-фонди створюються на засадах благодійності. Їх інвестиційні доходи мають право використовуватися для забезпечення соціальних, благодійних, освітніх проєктів, при тому, що базовий капітал залишається недоторканим.

Якщо говорити про більш вживане визначення, то : «Ендавмент – це фінансовий фонд, який створюють спонсори для неприбуткових організацій з метою фінансової підтримки їх діяльності. За дорученням цих організацій інвестують ендавмент з ціллю отримання доходу. Отриманий дохід

спрямовується на цілі, визначені надавачем ендавменту. Спонсор може визначати конкретні цілі для яких призначений ендавмент і спосіб його інвестування. Сума пожертви може бути недоторканною довічно чи на визначений період часу, при цьому використовують тільки отриманий від неї дохід». Найбільшими ендавмент-фондами в світі є фонди Йеля, Стенфорда, Принстона. Ендавмент-мільярдери існують в Японії, Австралії тощо. Створення ендавменту обов'язкове для благодійних фондів у деяких країнах ЄС (Франція, Греція, Австрія). Ендавмент може функціонувати також у режимі окремого рахунка або пакета цінних паперів [1].

На сучасному етапі, в Україні, в порівнянні з країнами Європи, США, які є лідерами в запровадженні та розвитку діяльності ендавментів, дещо відсутні фінансові та інституційні умови для впровадження в поточній та середньостроковій перспективі поширених сталих (класичних) моделей ендавмент-фондів. Цьому перешкоджає нерозвиненість українського фондового ринку, диспропорції в структурі цінних паперів, де значну частину займають боргові інструменти та незначну - акції підприємств, непрозорість транзакцій через низьку питому вагу операцій на відкритому фондовому ринку, висока інфляція, обмежені масштаби благодійництва. Але, можемо стверджувати, що в останні роки, відбулось суттєве зростання в потребі, а отже, розгортанні діяльності ендавментів в Україні. Значним поштовхом до цього став суттєвий дефіцит бюджетного фінансування соціальної галузі, спричинений, спочатку пандемією, пізніше – війною в Україні.

Слід зазначити, що суб'єкти підприємництва, за останні два роки, зазнають суттєвих фінансових втрат, отже, їх ресурси, скеровані на благодійність, також вичерпуються. За місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають. За оцінками Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50% "невиробленого" ВВП [2]. Тобто кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд. грн. І це без втрат від руйнувань. МВФ оцінює втрати України через військове вторгнення російських окупантів 35 відсотками ВВП. Чимало

підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак, навіть ті бізнеси, які відносно далеко від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою та нестачу сировини[2].

За даними дослідження Advanter.Group, 48% підприємств малого та середнього бізнесу не можуть перевезти виробництво, 31% не встигли це зробити, близько 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або в процесі переїзду. Опитано 245 підприємств малого та середнього бізнесу, 2022 рік, уся Україна (Рис.1).

Рис.1. Релокація бізнесу.

Джерело: укладено автором на підставі даних ADVANTER.GROUP)[3]

Як свідчать опитування, лише 17% компаній працюють у повному обсязі, а кожна третя не працює. Третина підприємців планує відновити діяльність. Приблизно такі ж результати показали й опитування інших організацій. Навіть в умовах війни, бізнес повинен працювати там, де це можливо, платити податки та давати країні ресурс для продовження оборони [2]. Отже, в період ведення бойових дій на території України, питання підтримки, розвитку підприємництва, це не лише завдання для посилення можливостей приватних домогосподарств, а й забезпечення підсилення їх ролі і вкладу в розвиток

економіки країни, соціальних проєктів, освіти, культури, благодійних проєктів. Це стає можливим лише за умов синергії суб'єктів підприємництва, держави, благодійних фондів; їх взаємодовіри і підсилення ролі кожного учасника на ринку.

На нашу думку, серед переваг синергії суб'єктів підприємництва та ендавмент-фондів, з врахуванням поточної ситуації в Україні, можемо виділити:

1. Для суб'єктів підприємництва:

- формування позитивного іміджу та репутації на ринку;
- недоторканність цільового капіталу та використання лише доходів від ефективного управління;
- можливість приймати участь та реалізувати високозатратні соціальні, інноваційні проєкти;
- можливість фінансування широкого переліку напрямів: спеціальних масштабних соціальних і культурних проєктів, інноваційної діяльності[4].
- можливість долучення до найкращого європейського і світового досвіду в напрямі вдосконалення стратегії корпоративної соціальної відповідальності
- прозорий механізм пожертвувань і розподілу коштів;
- доступ до результатів проєкту й ноу-хау;
- отримання податкових пільг[5];
- можливість підібрати професійний резерв кадрів;
- повернення інвестицій у формі престижу;
- можливість узяти активну участь у процесі лобювання змін до законодавства;
- здобуття хорошої репутації в інших державах та налагодження співробітництва з органами місцевої влади й суспільством.

2. Для суспільства:

- додаткові кошти для потреб соціально-незахищених верств населення;
- додаткові можливості для реалізації соціальних проєктів, які не забезпечені коштами держави;

- додаткові можливості в отриманні допомоги для оплати за навчання від зацікавлених роботодавців (стейкхолдерів);
- допомога в отриманні медичного обслуговування, отриманні освітніх послуг, реалізації власних бізнес-ідей в умовах дефіциту державного бюджету.

3. Для держави:

- забезпечення підтримки інноваційних сценаріїв розвитку навчальних закладів та економіки загалом;
- додаткові кошти для реалізації соціальних проектів, надання соціальної допомоги населення в екстремальних умовах (пандемії, війни);
- налагодження взаємодії та співпраці між державою та бізнесом у законотворчому процесі;
- формування чіткого розуміння потреб бізнесу, шляхом моніторингу та аналізу потоків коштів ендавментів, що скеровуються бізнесом на конкретні проекти та цілі;
- формування довгострокового джерела фінансування конкретної некомерційної діяльності, соціального проєкту;
- можливість використання цільового капіталу як фінансові гарантії при залученні установами культури, науковими й освітніми організаціями фінансових ресурсів із зовнішніх джерел або позикових засобів за умов дефіциту державного бюджету.

Слід зазначити, що існують і певні застороги, щодо такої взаємодії. Можемо виділити наступні недоліки для учасників синергії: залежність розвитку діяльності ендавменту від ринкової кон'юнктури, рівня прибутку; відсутність нормативно-правового регулювання на рівні держави, щодо прозорого, об'єктивного розподілу коштів благодійників між незахищеними і потребуючими верствам населення, найбільш необхідними і перспективними соціальним проєктами; недостатня організаційно-економічна зрілість бізнесу для втілення в життя рішень про створення цільового капіталу.

Дотримуємось думки, що цілями взаємодії бізнесу та ендавмент-фондів виступають:

- залучення додаткових коштів меценатів, суб`єктів підприємництва, на розвиток соціальної інфраструктури держави;
- залучення коштів юридичних і фізичних осіб для підтримки незахищених верств населення в екстремальних умовах;
- зменшення фінансового навантаження на державний бюджет за умов його дефіцитності;
- забезпечення злагодженої та ефективної взаємодії бізнесу і держави в напрямі розвитку соціальної відповідальності суспільства та корпоративної соціальної відповідальності бізнесу;
- формування позитивного іміджу бізнесу за несприятливих умов, як в рамках держави, так і на рівні міжнародного співтовариства.

Окреслимо заходи, яких потрібно вжити для прискорення процесу формування та взаємодії бізнесу та ендавмент-фондів в Україні:

- використання певної частини процентів за депозитом на поповнення основної суми ендавменту, щоб вона не втрачалася внаслідок дисконтування. Це сприятиме збільшенню початкової суми коштів ендавменту на усереднену величину інфляції. Для умов України це становитиме щонайбільше 10 % від наведених сум [4];
- збільшення переліку об`єктів, у котрі можуть бути розміщені грошові кошти, та недопущення їх обмеження;
- залучення для управління активами спеціалізованих західних компаній, що мають належні репутацію й досвід роботи в цій сфері, та забезпечення підготовки власних фахівців, котрі грамотно розпоряджатимуться коштами фонду[5];
- прозорість підзвітності й відкритості благодійного сектору (з огляду на непоодинокі випадки застосування корумпованих схем розкрадання коштів, адресованих на розвиток освітньої сфери), що підвищить довіру меценатів та інвесторів;
- розвиток культури благодійності й ефективних механізмів її втілення, особливо серед фізичних осіб.

Висновки. В світлі окреслених вище тенденцій можемо стверджувати, що синергія учасників ринку, в період складних економічних умов, війни в Україні, стає головним пріоритетом для розвитку економіки та соціального забезпечення громадян України. При цьому, однією із перспективних форм, як база такої взаємодії, стають ендавмент-фонди. Необхідно сказати, що дослідження даного напрямку в Україні має перспективи для подальших наукових пошуків та практичного застосування. Серед них можна виокремити такі: нові підходи до формування управлінських технологій ендавмент-фондів в екстремальних умовах, роль бізнесу у розвитку соціального партнерства тощо.

Література

1. Відсоткова філантропія для громадянського суспільства [Електронний ресурс]. URL : <http://www.civicua.org/main/data?t=3&c=1&q=&1406578>
2. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>
3. Дослідження українського бізнесу під час військових дій. Інтернет ресурс: URL <https://drive.google.com/file/d/1E8OhWZN7Mjv4Z4q7JWjAcnkzg5u8qgcY/view>
4. . NACUBO — Common fund study of endowment results [Електронний ресурс]. URL: http://www.nacubo.org/Research/NACUBO-Commonfund_Study_of_Endowments/Public_NCSE_Tables.html.
5. Кадикало О.І., Козьмук Н.І. Правове регулювання корпоративної соціальної відповідальності на сучасному етапі в Україні. "Наукові інновації та передові технології". Випуск №6(20) 2023, с. 323-334
6. Козьмук Н.І. Особливості функціонування корпоративних благодійних фондів, як складової корпоративної соціальної відповідальності в умовах війни. « Наука і техніка сьогодні» . Випуск № 9(23) 2023, с. 184-195
7. Шевченко Л. Ендавмент-фонди в інвестиційній стратегії зарубіжних університетів / Л. Шевченко // Україна: аспекти праці. 2015. № 1. С. 8—16.

References

1. Hromads'kyj Prostir (2023), “Data Analyst”, available at: <http://www.civicua.org/main/data?t=3&c=1&q=&1406578> (Accessed 25 July 2023).
2. Rykhlits'kyj, V. (2022), “Business in the conditions of war: who suffered the greatest losses and how businesses recover”, available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (Accessed 25 July 2023).
3. Advanter Group (2022), “Research of Ukrainian business during military operations”, available at: <https://drive.google.com/file/d/1E8OhWZN7Mjv4Z4q7JWjAcnkzg5u8qgcY/view> (Accessed 25 July 2023).
4. NACUBO (2023), “ Common fund study of endowment results ”, available at: http://www.nacubo.org/Research/NACUBO-Commonfund_Study_of_Endowments/Public_NCSE_Tables.html (Accessed 25 July 2023).
5. Kadykalo, O.I. and Koz'muk, N.I. (2023), “Legal regulation of corporate social responsibility at the present stage in Ukraine”, *Naukovi innovatsii taпередovi tekhnolohii*, vol. 6(20), pp. 323-334
6. Koz'muk, N.I. (2023), “ Features of the functioning of corporate charitable funds as a component of corporate social responsibility in the conditions of war ”, *Nauka i tekhnika s'ohodni*, vol. 9(23), pp. 184-195
7. Shevchenko, L. (2015), “ Endowment funds in the investment strategy of foreign universities ”, *Ukraina: aspekty pratsi*, vol. 1, pp. 8—16.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2023 р.